

Halina Wiatrowa

Z dziejów recepcji w Polsce radzieckiej literatury dla dzieci i młodzieży

Studia Rossica Posnaniensia 5, 23-32

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

HALINA WIATROWA

Poznań

Z DZIEJÓW RECEPCJI W POLSCE RADZIECKIEJ LITERATURY DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

Radziecka literatura dziecięca i młodzieżowa od samego początku swego istnienia budziła zainteresowanie polskiej krytyki. Już w okresie międzywojennym ukazało się wiele utworów, które spotkały się ze szczerym uznaniem czytelników i na ogół pozytywną oceną krytyki. „Do książek szczególnie popularnych — jak pisze w swym studium o recepcji literatury radzieckiej w dwudziestoleciu międzywojennym Jadwiga Urbańska — należały obok bajek Kornieja Czukowskiego i Aleksego Tołstoja, utwory beletryzujące osiągnięcia w dziedzinie techniki, chemii i kultury materialnej. Oprócz Perelmana do królestwa nauki wprowadzał czytelników Michał Iljin, bijący po dziś dzień rekordy poczytności w ZSRR i za granicą, pisarz obdarzony niezwykłym darem przekazywania w żywej i barwnej formie tematów nawet najbardziej naukowych. Uwagę młodocianego odbiorcy mogły przyciągnąć także inne utwory popularnonaukowe — zbeletryzowana biografia „pogromcy mikrobów” — Pasteura, pióra Kuzniecovej oraz Konstantynowa *Mapa Afryki opowiada*”¹.

Z utworów powieściowych w okresie międzywojennym przełożone zostały: *Samotny biały żagiel* W. Katajewa, *Kolchida* K. Paustowskiego oraz *Szwambrania* Lwa Kassila.

Właściwy jednak napływ radzieckiej beletrystyki dziecięcej i młodzieżowej nastąpił po drugiej wojnie światowej. Zmieniona sytuacja społeczno-polityczna Polski stawiała w dziedzinie literatury dla dzieci nowe zadania wychowawcze, którym nie zawsze mogły sprostać książki przedwojenne. W związku z tym w poszukiwaniu lektury dla młodych czytelników redakcje i wydawnictwa penetrują cały świat. Terenem szczególnego zainteresowania stały się olbrzymie obszary Związku Radzieckiego od najdalszych krańców po republiki południowe i wschodnie. W okresie od roku 1945 po dzień dzisiejszy wydano ponad 600 tytułów przeszło 160 autorów. Niektóre pozycje miały po kilka wydań, a nakłady nierzadko liczyły po 100 i 150 ty-

¹ J. Urbańska, *Radziecka powieść rosyjska w Polsce w latach 1933 - 1939*. Wrocław — Warszawa — Kraków 1968, s. 109.

sięcy egzemplarzy. Przykładowo: książki Arkadiusza Gajdara, jednego z najulubieńszych i najpopularniejszych pisarzy radzieckiej młodzieży wydano w polskich przekładach w liczbie miliona trzystu siedemdziesięciu tysięcy egzemplarzy², a rekord wydawniczy osiągnął jego utwór *Timur i jego drużyna*, który miał 13 wydań.

W przekładach z radzieckiej literatury dziecięcej i młodzieżowej najliczniej są reprezentowane książki pisarzy Rosyjskiej Republiki Federacyjnej. Recepcja tej literatury powinna stać się przedmiotem osobnej rozprawy.

Natomiast w artykule niniejszym autorka ogranicza zakres badań do recepcji utworów dziecięcych i młodzieżowych pozostałych republik Związku Radzieckiego. Tradycje tej literatury w zasadzie sięgają swymi korzeniami w głąb historii i wywodzą się z ustnej twórczości ludowej. Tym się tłumaczy fakt, że chociaż wiele narodowości wchodzących w skład państwa radzieckiego dopiero na początku wieku dwudziestego albo nawet po rewolucji otrzymało swoje pismo, w obliczu 50-letniego jubileuszu poszczycić się one mogą niebagatelnym dorobkiem i popularnością nie tylko w Związku Radzieckim, ale i poza jego granicami.

Cechą charakterystyczną radzieckiej literatury przeznaczonej dla młodzieży jest jej wysoka ranga w opinii społeczeństwa i samych twórców. Nie jest ona przysłowio- wym Kopciuszkiem czego dowodzi fakt, iż każdy prawie z pisarzy działający na niwie wielkiej literatury uważa za swój obowiązek społeczny i patriotyczny napisanie przynajmniej kilku utworów dla młodego czytelnika (np. N. Dubow — Ukraińska SRR, J. Noneszwili — Gruzja, M. Tank — Białoruska SRR i wielu innych). Obok nich istnieje we wszystkich republikach cały szereg pisarzy, którzy swą twórczość poświęcili wyłącznie dzieciom. Dzięki tym połączonym wysiłkom literatura dziecięca i młodzieżowa nawet najbardziej zacofanych przed rewolucją narodowości poszczycić się może swym wkładem do ogólnoswiatowej skarbnicy lektur wychowujących i kształcących młode serca i umysły.

Plon recepcji tej literatury w Polsce Ludowej nie przedstawia się zbyt obficie, niemniej jednak wart jest uwagi i oceny. Nasilenie zainteresowania polskich wydawnictw i tłumaczy omawianą literaturą przypada na pierwsze powojenne piętnastolecie, tj. lata 1945 - 1960. W latach 60-tych ukazują się jeszcze pojedyncze utwory literatury gruzińskiej, ukraińskiej oraz ormiańskiej, jednak ogólnie oceniając sytuację, należy przyznać, że zainteresowanie tą twórczością spada. A oto dane statystyczne ilustrujące liczbę tytułów oraz wysokość nakładów tłumaczeń z literatury poszczególnych republik, które ukazały się w Polsce Ludowej (zob. tabela na s. 25).

Recepcją więc, jak wynika z powyższego zestawienia, w mniejszym lub większym stopniu objęte zostały prawie wszystkie republiki Kraju Rad. Wśród nich zabrakło jedynie młodzieżowej literatury mołdawskiej i kirgiskiej, z której dla młodego czytelnika polskiego nie przetłumaczono żadnej pozycji. Poza utworami wymienionych

² Dane z roku 1968, cyt. za: O. Nowakowska, *Światowa książka dziecięca w Polsce i polska książka w świecie*. W pracy zbiorowej: *Kim jesteś, Kopciuszku*, pod redakcją St. Aleksandra, Warszawa 1968, s. 156.

Republika	Lata 1945 - 1960		Po 1960 r.
	Liczba tytułów	Nakłady (ogólna liczba egz.)	Liczba tytułów
Gruzińska SRR	8	292 870	2
Estońska SRR	14	175 136	
Ukraińska SRR	8	162 111	1
Armeńska SRR	6	156 673	1
Łotewska SRR	10	87 753	
Litewska SRR	12	40 900	
Kazachska SRR	2	60 900	
Białoruska SRR	2	40 555	
Azerbajdżańska SRR	1	20 205	
Turkmeńska SRR	1	10 205	
Tadżycka SRR	3	5 505	
Uzbecka SRR	10	5 505	

republik w skład poszczególnych zbiorów weszły również bajki i baśnie ludowe tatarskie, dagestańskie, osetyńskie, abchaskie, baszkirskie i szereg innych.

Największym jednak zainteresowaniem cieszyła się literatura dziecięca Gruzji, Estonii, Ukrainy i Armenii. Świadczy o tym zarówno liczba tytułów jak też fakt ukazania się przekładu wkrótce po wydaniu oryginału, nierzadko już w roku następnym, np.:

Tytuł	Rok wyd. oryginału	Rok wyd. przekładu	Republika
Błękitny dywan	1948	1951	Gruzja
Na brzegu Sewanu	1950	1951	Armenia
Zorza nad Hanpu	1952	1954	Ukraina

Miarą popularności jest również zwiększona liczba egzemplarzy w przypadku wznowień. Ogółem do roku 1965 wydano około 80 tytułów w liczbie ponad półtora miliona egzemplarzy³.

Większość masy przekładowo-wydawniczej stanowiły baśnie i bajki ludowe wydane w Związku Radzieckim po drugiej wojnie światowej. Ukazywały się one równolegle w różnych zbiorach i wydawnictwach. W omawianym okresie ukazało się ponad 16 takich zbiorów, przy czym niektóre z nich miały po kilka wydań, np.: *24 bajki ludowe narodów ZSRR* oraz *Twierdza Suramska* — 2 wydania; *Złote ręce i Baśnie narodów Związku Radzieckiego* — 3, a *Baśnie całego świata* aż 4 wydania⁴.

Zainteresowanie bajką i baśnią ludową nie było w omawianym okresie rzeczą przypadku. O potrzebie fantastyki dostosowanej do możliwości apercepcyjnych dzieci

³ Jest to liczba przybliżona, ponieważ nie wszystkie wydawnictwa podają wysokość nakładu.

⁴ Zob. załącznik: „Bibliografia przekładów”.

oraz o ważnej funkcji wychowawczej tego gatunku literackiego wiele się w pierwszych powojennych latach pisało, że wspomnę tylko wypowiedzi Krystyny Kuliczowskiej (*Pod znakiem bajki*), R. Kowalewskiej (*O prawo do bajki*), M. Arnoldowej (*Polska literatura dla najmłodszych*)⁵. W sądach i rozważaniach o problemach literatury fantastycznej dla dzieci niejednokrotnie powoływano się na autorytet K. Czulkowskiego, który był dla naszych krytyków symbolem walki o prawo dziecka do fantazjowania i bajki⁶. Na ogół krytycy i recenzenci byli zgodni co do potrzeby tego rodzaju literatury. We wnioskach uczestników pierwszej konferencji poświęconej zagadnieniom związanym z literaturą dla dzieci i młodzieży zorganizowanej przez wydawnictwo „Czytelnik” w 1946 r. czytamy: „Baśń jest koniecznym etapem kształcącym wyobraźnię dziecka”⁷. Dyskutowano jedynie nad problemem, jaką bajkę należy dać dziecku, aby spełniła ona doniosłą rolę kształcącą i wychowawczą. Wydawano zaś baśnie i bajki ludowe, ponieważ odzwierciedlały one odwieczne dążenia ludzi do sprawiedliwości, dawały wzorce bohaterów walczących z przejawami krzywdy społecznej oraz ukazywały wiarę w zwycięstwo dobra nad złem. Konfrontacja tych marzeń i wiary z rzeczywistością w Polsce Ludowej miała dopomóc w utrwaleniu przekonania, iż „w nowym świecie, który zbudujemy po tej okrutnej wojnie nie będzie już brat wykłubał bratu ubogiemu oczy za miarkę zboża”⁸.

Bajki i baśnie różnych narodów Związku Radzieckiego trafiały do czytelnika polskiego przeważnie za pośrednictwem przekładów z języka rosyjskiego. Autorzy polskich adaptacji albo korzystali z gotowych zbiorów radzieckich (np. *Bajki ludów nadbałtyckich* w tłumaczeniu J. Kopciowej oraz *Złote ręce* w przekładzie i opracowaniu N. Olszewskiej), albo samodzielnie dokonywali wyboru z kilku źródeł (np. *Baśnie kaukaskie* w wyborze i tłumaczeniu M. Andruszkiewicza). Duże zasługi na tym polu położyły Wanda Markowska i Anna Milska, współautorki czterech cieszących się wielkim powodzeniem zbiorów: *Baśnie i legendy*, *Baśnie z całego świata*, *Baśnie różnych narodów* oraz *Baśnie narodów Związku Radzieckiego*, a także Maria Górska, która opracowała 2 zbiory: *Twierdza Suramska* i *24 bajki ludowe narodów Związku Radzieckiego*.

Najcenniejszą jednak formą recepcji było opracowanie bajek w oparciu o zbiory folklorystyczne własne. Są to *Bajki uzbeckie i tadżyckie*, przygotowane do druku na podstawie ustnej wersji przez Eleonorę Słobodnikową oraz *Dar rzeki Fly* opracowany przez Marię Krüger.

⁵ K. Kuliczowska, *Pod znakiem bajki*, „Odrodzenie” 1946, nr 51/52, s. 19 - 20; R. Kowalewska, *Prawo do bajki*, „Łódź Teatralna” 1946/47 (R. 1) nr 4, s. 15 - 17; M. Arnoldowa, *Polska literatura dla najmłodszych*, „Ruch Pedagogiczny” 1946/47 (R. 30), nr 4, s. 241 - 252.

⁶ R. Kowalewska, op. cit.

⁷ Por. M. Kann, *Pierwsza konferencja poświęcona zagadnieniom związanym z literaturą dla dzieci i młodzieży, zorganizowana staraniem i z inicjatywy wydawnictwa „Czytelnik” w październiku 1946*. W pracy zbiorowej: *Kim jesteś, Kopciuszu*, op. cit., s. 245.

⁸ Zob. A. Gołubiew, *Dla dzieci i młodzieży*, „Tygodnik Powszechny” 1946, nr 30, s. 7.

⁹ Ten i inne utwory zob. załącznik „Bibliografia przekładów”.

Czasem bajki radzieckie trafiały do literatury polskiej za pośrednictwem obcym. W zbiorze pt. *Mladen, syn niedźwiedzia* przełożonym z języka rumuńskiego znajdują się m. in. baśnie tatarskie, ormiańskie, białoruskie oraz ukraińskie.

Oprócz bajek i baśni ludowych wydano w Polsce cały szereg utworów reprezentujących inne gatunki literackie, jak powieść, opowiadania dla dzieci najmłodszych oraz nowele. Analiza problemowo-tematyczna tych przekładów pozwala na stwierdzenie, że stanowiły one integralną część ówczesnej produkcji literackiej dla młodego czytelnika i odpowiadały całkowicie postulatowi i założeniom ideowo-wychowawczym. Na uwagę zasługują w pierwszym rzędzie powieści i opowiadania o tematyce wojennej i obronnej, m. in. M. Trubłajewskiego *Szkuner Kolumb* i I. Bagmuta *Szczęśliwy dzień Igora* (Ukraińska SRR); Girgulisa Arwids: *Żołnierz WOP, dwaj chłopcy i pies Mars* (Łotewska SRR). Książki te ukazywały bohaterów radzieckich, w tym również i dzieci, wysuwały wzorce postępowania, uczyły poświęcenia dla dobra ogółu, cech tak cennych i potrzebnych obywatelom młodej odradzającej się po zniszczeniach wojennych ojczyzny.

Temuż celowi miały służyć opowiadania o problematyce środowiskowej dla dzieci młodszych. Zgodnie z założeniami wydawców miały one wychowywać dzieci polskie w duchu idei internacjonalistycznych oraz zaznajamiać z obyczajami, życiem i egzotyką mieszkańców różnych regionów Związku Radzieckiego. Do tego rodzaju lektur można by zaliczyć następujące utwory: Begalin Sapargali *Wielbłąd małego Seida* (Republika Kazachska), E. Zilbers *Dauka-cudak* (Łotewska), P. Kowalew *Andrejka* (Białoruska), S. Zorjan *Dżeko-podróżnik* (Ormiańska), Raud Eno *Hipek i Filipek* (Estońska) i inne. Tematykę środowiskową reprezentował również utwór Wasyla Kozaczienki (Ukraińska SRR) *Świadectwo dojrzałości* — przeznaczony dla młodzieży starszej.

Najskromniej, bo tylko fragmentem książki *Drogi Tarasa* pióra ukraińskiej pisarki Oksany Iwanenko zaprezentowana została tematyka historyczno-biograficzna. W powieści tej przedstawia autorka drogę życiową znakomitego poety ukraińskiego Tarasa Szewczenki, a wspomniany fragment opisuje jego pobyt w Wilnie.

Cała ta dość pokaźna pod względem liczebności produkcja przekładowa nie spotkała się jednak z należytych odzwierciedleniem w krytyce polskiej. Tu i ówdzie ukazujące się zdawkowe recenzje, zawierające streszczenia utworu i dotyczące w większości zbiorów baśni i opowiadań, dają tylko ogólne charakterystyki omawianych pozycji i nie mogą stanowić podstawy do oceny recepcji tej literatury.

BIBLIOGRAFIA PRZEKŁADÓW

ZBIORY OGÓLNE

1. *Bajki ludów nadbałtyckich*. Tłum. z ros. J. Kopciowa. Książka i Wiedza, Warszawa 1951, ss. 148. Wyd. 2, Nasza Księgarnia, Warszawa 1959, ss. 184.
2. *Bajki* [według Michałkowa]. Wolny przekład i adaptacja W. Brzeziński. TPRP, Kraków 1955, ss. 62.

3. *Baśnie kaukaskie*. Wybór i tłum. [z ros.] M. Andruszkiewicz. Nasza Księgarnia, Warszawa 1957, ss. 116.
4. Colin W. *Mladen, syn niedźwiedzia*. Przeł. z rumuńskiego R. Florans. Nasza Księgarnia, Warszawa 1957, ss. 210.
5. *Dwa orły. Wybór radzieckich baśni ludowych o Leninie i Stalinie*. Tłum. z ros. W. Anisimów-Bieńkowska, S. Furmanik, J. Kaczmarek, W. Kozłowski, Cz. Sobierajski, Nasza Księgarnia, Warszawa 1954, ss. 34.
6. Górská M., *24 bajki ludowe narodów Związku Radzieckiego*. Wybrała [tłum. z ros.] i opracowała... Spółdzielnia Wydawnicza „Współpraca”, Warszawa 1949, ss. 85. Toż pod tyt. *Dwadzieścia cztery bajki*. Książka i Wiedza, Warszawa 1950, ss. 98.
7. Górská M., *Twierdza Suramska*. Zebrała [tłum. z ros.] i opracowała... Nasza Księgarnia, Warszawa 1949, ss. 89. Toż z podtyt. *Bajki i legendy*. Wyd. 2 popr. i uzup. Warszawa 1951, ss. 101.
8. Kołpakowa N. P. *Złote ręce. Zbiór baśni narodów ZSRR o mistrzostwie w pracy*. Zebrała i opracowała... Tłum. z ros. N. Olszewska. Książka i Wiedza, Warszawa 1951, ss. 65. Toż z podtyt. *Zbiór baśni narodów ZSRR o mistrzach rzemieślnikach*. Zebrała i opracowała N. Kołpakowa. Tłum. N. Gałczyńska. Nasza Księgarnia, Warszawa 1954, ss. 62. Wyd. 2 Nasza Księgarnia, Warszawa 1956.
9. Krüger M. *Dar rzeki Fly*. Nasza Księgarnia, Warszawa 1957, ss. 143. Oprac. na podstawie własnych zbiorów folklorystycznych.
10. *Keszka. Zbiór nowel radzieckich*. Zebrała i opracowała M. Górská. Nasza Księgarnia, Warszawa 1950, ss. 179.
11. Markowska W., Miłska A. *Baśnie narodów Związku Radzieckiego*. Zebrały i opracowały... Książka i Wiedza, Warszawa 1950, ss. 170. Wyd. 2, Nasza Księgarnia, Warszawa 1953, ss. 175. Wyd. 3, Nasza Księgarnia, Warszawa 1955, ss. 174.
12. Markowska W., Miłska A. *Baśnie i legendy*. W opracowaniu... Książka, Łódź 1946, s. 205. Wyd. 2, Książka i Wiedza, Warszawa 1948, ss. 208. Wyd. 3 pod tyt. *Baśnie i podania*. Książka i Wiedza, Warszawa 1954, ss. 206. Wyd. 4, Książka i Wiedza, Warszawa 1951. Wyd. 5, Czytelnik, Warszawa 1953, ss. 170.
13. Markowska W., Miłska A. *Baśnie różnych ludów*. W opracowaniu... Książka, Łódź 1948, ss. 162. Wyd. 2, Książka i Wiedza, Warszawa 1951, ss. 150.
14. Markowska W., Miłska A. *Baśnie z całego świata*. W opracowaniu ... Książka, Łódź 1946, ss. 178. Wyd. 2, Książka i Wiedza, Warszawa 1948, ss. 181. Wyd. 3, Książka i Wiedza, Warszawa 1949, Wyd. 4, Książka i Wiedza, Warszawa 1951, ss. 161. Wyd. 5, Czytelnik, Warszawa 1953, ss. 156.
15. Niklewiczowa M. *Bajarka opowiada. Zbiór baśni z całego świata*. Opracowała... Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1959, ss. 373.
16. *Skarb bajek i baśni*. Biblos, Kraków 1949.
17. Słobodnikowa E. *Bajki uzbeckie u tadżyckie*. Książka i Wiedza, Warszawa 1948, ss. 113. Oprac. głównie na podstawie ustnych wersji.
18. *Żorka. Zbiór nowel radzieckich*. Zebrała [tłum. z ros.] i opracowała M. Górská. Nasza Księgarnia, Warszawa 1951, ss. 138. Biblioteka Harcerza.

ARMENSKA SRR

19. Ananian W., *Na brzegu Sewanu*. Tłum. z ros. E. Meldenson. Książka i Wiedza, Warszawa 1951, ss. 360. Toż pod tyt. *Nad brzegami Sewanu*. Wyd. 2, Książka i Wiedza, Warszawa 1953, ss. 361.
20. Ananian W., *Włodarz gór*. Tłum. L. Susid. Nowa Wieś 1965, nr 41, s. 10 - 11.
21. Bulatow M. A., *Król i tkacz*. W zbiorze: *Baśnie kaukaskie*. Zob. poz. 3.
22. Colin W., *Sila miłości*. W zbiorze: *Mladen, syn niedźwiedzia*. Zob. poz. 4.

23. Gukasjan O. *Mali mściciele. Opowiadanie Hassana*. Tłum. z ros. J. Klejnermanowa. Nasza Księgarnia, Warszawa 1951, ss. 139. Wyd. 2, Warszawa 1953, ss. 110. Biblioteka Płomyka.
24. Krüger M., *Biedny Diżiko*. W zbiorze: *Dar rzeki Fly*. Zob. poz. 9.
25. [Stefan Arakeljan] Zorjan S., *Dzeka podróżnik. Opowiadania ormiańskie*. Tłum. [i wybór] z ros. M. Kowalewska. Nasza Księgarnia, Warszawa 1950, ss. 54.

AZERBEJDZAŃSKA SRR

26. *Leń*. W zbiorze: *Baśnie kaukaskie*. Zob. poz. 3.

BIAŁORUSKA SRR

27. Colin W. *Okręt zwierząt*. W zbiorze: *Mladen, syn niedźwiedzia*. Zob. poz. 8.
28. Kowalew P., *Andrejka*. Tłum. z ros. N. Olszowska. Nasza Księgarnia, Warszawa 1951, ss. 61.

ESTOŃSKA SRR

29. Jakobson A., *Wilk i jeleń*, Bajka filmowa. Scenariusz... Z ros. przeł. A. Galis. Filmowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1954, ss. 12.
30. Parijogi J., *Chłopiec-stal*. Autoryz. przekład Riho O. Ilmoja. Biblioteka Polska, Łódź S. Jamiołkowski i T. J. Evert, Warszawa [1947], ss. 200. Wyd. 2 powojenne 1948.
31. Raud E., *Hipek i Filipek*. Przekład z ros. M. Górski. Nasza Księgarnia, Warszawa 1956, ss. 8. Poczytaj mi, mamu.
32. Markowska W., Miłska A., *Dwie baśnie estońskie*. W zbiorze: *Baśnie i legendy*. Zob. poz. 10.
33. *Wilk i owca. Dlaczego zając ma rozciętą wargę. Szczapa i kora. Młody kowal. Tajemnicze słowo. Dlaczego woda w morzu jest słona. Mądra chłopka. Zaczarowany młyn. Zakazany węzeł*. W zbiorze: *Baśnie ludów nadbałtyckich*. Zob. poz. 1.

GRUZIŃSKA SRR

34. Bulatow M. A., *Datua i Petrikela. Kto zasłużył na nagrodę. Pomysłowy szewc*. W zbiorze: *Baśnie kaukaskie*. Zob. poz. 3.
35. Cereteli A., *Dzieciństwo*. Tłum. z ros. J. Lewandowska. Nasza Księgarnia, Warszawa 1965, ss. 82.
36. Kołpakowa N. P., *Błękitny dywan*. W zbiorze: *Złote ręce*. Zob. poz. 6.
37. *Kamienny królewicz*. W zbiorze: *Baśnie kaukaskie*. Zob. poz. 2.
38. *Pieniądz zdobyty własną pracą. Bajka gruzińska*. Tłum. z ros. Z. Łapicka. Książka i Wiedza, Warszawa 1950, ss. 12. Biblioteczka dla dzieci.
39. *Pomysłowy rycerz. Legenda gruzińska*. Tłum. z ros. Z. Łapicka. Książka i Wiedza, Warszawa 1959, ss. 13. Biblioteczka dla dzieci.
40. *Rogaty król. Bajka gruzińska*. Tłum. z ros. Z. Łapicka. Książka i Wiedza, Warszawa 1950, ss. 15. Biblioteczka dla dzieci.
41. Salakauri A., *Nana*. Tłum. L. Susid. Nowa Wieś 1964, nr 10, s. 10 - 11.

KAZACHSKA SRR

42. Begalin S., *Wielbłąd małego Seida*. Tłum. z ros. Z. Łapicka. Książka i Wiedza, Warszawa 1951, ss. 15. Biblioteczka dla dzieci.
43. Kołpakowa N. P., *Majster Ali*. W zbiorze: *Złote ręce*. Zob. poz. 8.

LITEWSKA SRR

44. Cwirka P., *Słowiczek*. W zbiorze: *Keszka*. Zob. poz. 10.
 45. Kowalska J., *Cudowny ptak. Nieboraczek*. W zbiorze: *Skarb bajek i baśni*. Zob. poz. 16.
 46. *Brylantowa siekiera. Mróz i mroźnik. Kosiarz i wilk. Dlaczego kot myje się po jedzeniu. Świnia-rek. Trzy konie. Jegle. Właż do torby. O chłopcu – złotym Chocholku*. W zbiorze: *Bajki ludów nadbałtyckich*. Zob. poz. 1.

ŁOTEWSKA SRR

47. *Dziedzic i diabeł. Bajka łotewska*. Tłum. z ros. Z. Łapicka. Książka i Wiedza, Warszawa 1951, ss. 15. Biblioteczka dla dzieci.
 48. Grigulis A., *Żołnierze WOP, dwaj chłopcy i pies Mars*. Przekład i adaptacja polska P. Wiesławski. Zarząd Polityczny Wojsk Ochrony Pogranicza, Warszawa 1953, ss. 120. Biblioteczka Pisma Żołnierza WOP „Granica”.
 49. Kołpakowa N. P., *Pastuch Ans*. W zbiorze: *Złote ręce*. Zob. poz. 8.
 50. *Jak gołąb wił sobie gniazdo. Jak kogut szukał lisa. Psi dokument. Skąpy dziedzic. Dzielny żołnierz. O złej gospodyni i Kudlatej Poczwarze*. W zbiorze: *Bajki ludów nadbałtyckich*. Zob. poz. 1.
 51. [Eduard Zilbers] Sudrabu E., *Dauka cudak*. Tłum. z ros. T. Harlej. Nasza Księgarnia, Warszawa 1952, ss. 79.

TADŻYCKA SRR

52. Lahuti A., *Uzum, angur, enab czyli Towarzysze podróży*. Tłum. z ros. J. Tuwim. Nasza Księgarnia, Warszawa 1951. Toż w: Tuwim J. *Dzieła*, t. 4. cz. 2, Czytelnik, Warszawa 1959, s. 553 - 556; Tuwim J.: *Wiersze dla dzieci*. Nasza Księgarnia, Warszawa 1954, k. nlb. 46 - 48. Wyd. 2, Warszawa 1955; Wyd. 3, Warszawa 1955, s. 90 - 91. Biblioteka Płomyczka.
 53. Słobodnikowa E., *Bajki uzbeckie i tadżyckie. (Łysy. Bocian czarodziej)*. Zob. poz. 17.

TURKMEŃSKA SRR

54. Kwiatkowski R., *Dobry Mirali*. Oprac. na podstawie własnych zbiorów folklorystycznych... Nasza Księgarnia, Warszawa 1957, ss. 85.

UKRAIŃSKA SRR

55. Bagmut I., *Szczęśliwy dzień Igora*. Tłum. z ros. Z. Pomianowska. Nasza Księgarnia, Warszawa 1951, ss. 205. Wyd. 2, Warszawa 1954, ss. 144.
 56. Colin W., *Baśń o muzyce*. W zbiorze: *Mladen, syn niedźwiedzia*. Zob. poz. 4.
 57. Górska M., *Rękawica*. Opracowała... Nasza Księgarnia, Warszawa 1950 k. nlb. 8. Poczytaj mi, mamo. Wyd. 2, Warszawa 1952. Wyd. 3, Warszawa 1954.
 58. Iwanenko O., *Drogi Tarasa* (fragm.). Tłum. M. Jakubowski. Przyjaźń 1961 nr 11, s. 16.
 59. Jankowski J., *Mała zwiadowczyni*. W zbiorze: *Żorka*. Zob. poz. 16.
 60. Kozaczenko W., *Świadectwo dojrzałości*. Tłum. z ros. N. Drucka. Nasza Księgarnia, Warszawa 1951, ss. 156.
 61. Krawec O., *Zorza nad Hanpu*. Przeł. z ros. M. Maciejewska. Nasza Księgarnia, Warszawa 1954, ss. 608.
 62. [Mykoła Trubłajewski] Trubłaini M., *Szkuner Kolumb*. Tłum. z ros. J. B. Rychliński. Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1953, ss. 372. Wyd. 2, Warszawa 1954. Wyd. 3, Warszawa 1955, ss. 367.
 63. Zabila N., *Książeczka Jasi*. Spolszczył [tłum. z ros.] M. Ruda. Nasza Księgarnia, Warszawa 1953, ss. 21.

UZBECKA SRR

64. Słobodnikowa E. *Bajki uzbeckie i tadżyckie: Dla chwata mało i siedemdziesięciu umiejętności. W trzech nieprawdach po 40 bajd, Egry i Pugry. Bajka o lisie i wilku. Złodziej. Przyjacieł-Wilk. O Kalu, który sprzedał popiół. Tachir i Zuchra. Wąż-Oga. Trzy siostry.* Zob. poz. 17.

ГАЛИНА ВЯТР

СОВЕТСКАЯ ДЕТСКАЯ ЛИТЕРАТУРА В НАРОДНОЙ ПОЛЬШЕ

Резюме

Советская книга для детей и юношества уже до войны приобрела в Польше среди читателей некоторую известность и встретила положительную оценку со стороны польской критики. Однако популярностью она стала пользоваться после 1945 г. Переводы охватывали произведения детской советской литературы почти всех союзных республик, кроме Молдавской ССР и Киргизской ССР. Среди них преобладали книги писателей РСФСР.

В настоящей статье автор занимается вопросом рецепции литературы всех национальных республик, входящих в состав Советского Союза, исключая РСФСР, так как обсуждение этого аспекта требует особого внимания и отдельной статьи.

Переводы национальных литератур издавались в Польше в основном в 1945 - 1960 гг. Наибольшей известностью пользовались книги Грузии, Эстонии, Украины, Армении. Это были прежде всего сказки и легенды. В течение 40 - 50 гг. было издано свыше 16 сборников сказок, в состав которых входили произведения устного творчества народов СССР. Издавались также повести, новеллы, рассказы для детей младшего и среднего возраста. Многие из них пользовались большой популярностью, так как полностью удовлетворяли читательские запросы и соответствовали идеологическим требованиям того времени. Это были прежде всего повести и рассказы на военную тему а также произведения, посвященные повседневной жизни советских детей. Всего было издано около 80 книг общим тиражом свыше полутора миллиона экземпляров. Произведения эти не нашли однако соответствующей оценки в польской критике.

SOVIET LITERATURE FOR CHILDREN AND YOUTH IN POLAND

by

HALINA WIATR

Summary

In this article, the author presents selected problems of the acceptance of Soviet literature for children and young people in Poland. The Soviet book for the young reader was already known in Poland between the wars. It met with the open recognition of the readers and was on the whole positively received by the critics. However true success for this kind of literature.

came after the Second World War. Most numerous were the translations of the works of writers from the Russian Soviet Federative Republic. The author, however, limits her research to the acceptance of the books for the young reader in the rest of the Republics of the Soviet Union.

The interest of Polish editors and translators is mostly found in the first fifteen years after the war (1945 - 1960). Almost all the republics, with the exception of Moldavia and Kirgizia, found acceptance for their literature in Poland. But the books from Georgia, Estonia, the Ukraine and Armenia were especially popular. Folk tales and fairy stories comprised the main bulk of the translation. In the given period there were more than sixteen different collections and some of these were published more than once. Besides fables and fairy tales there were also published in Poland other forms of literature such as the novel, the short story for very young children, and the novella. At that time these books were read by almost all Polish young people, because they fitted perfectly the ideological concepts of education of those years. Special attention was given to the themes of war and defence at that period. There was also no lack of works on environmental problems.

Historical and biographical books were rarely published. At that time about 80 publications appeared, comprizing over one and a half million volumes. All these translations, although significant in quantity, found insufficient reflection among Polish critics.